NAUČTE SE SPRÁVNĚ SEKAT TRÁVU, KOSIT LOUKY A SKLÍZET OBILÍ

Ian Miller

PŘÍRUČKA KOSENÍ

Mladá fronta

Příručka kosení

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

Ian Miller

Příručka kosení – e-kniha
Copyright © Mladá fronta, a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

PŘÍRUČKA KOSENÍ

NAUČTE SE SPRÁVNĚ SEKAT TRÁVU,
KOSIT LOUKY A SKLÍZET OBILÍ

Ian Miller

PŘÍRUČKA KOSENÍ

Mladá fronta

Mým dcerám Ianthě a Vivien

ISBN 978-80-204-5209-2 (tištěná kniha)
ISBN 978-80-204-5526-0 (PDF)

Copyright © 2016 Ian Miller
Translation and Epilogue © 2019 Věra Dudmanová

Čím déle Levin kosil, tím častěji a častěji prožíval chvíle zapomnění, kdy už jeho ruce nemávaly kosou, ale sama kosa poháněla jeho tělo, plné vědomí a plné života, kdy pravidelná a přesná práce se jako zázrakem dělala sama, aniž na ni myslil. Byly to chvíle nejvyššího blaha.

Lev Nikolajevič Tolstoj

Obsah

8 **Předmluva** (Kiko Denzer)
10 **Úvod:** Můj příběh

KAPITOLA 1
14 **Jak vám kosení změní život**
Na co budu svou kosu používat?

KAPITOLA 2
20 **Kosa a jak ji používat**
Sestavení kosy ❀ Bezpečnost ❀ Tah kosou ❀ Kosení ❀ Mulčování odkapávací linie

KAPITOLA 3
40 **Jak nejlépe využívat své tělo**
Alexandrova technika ❀ Meditace ❀ Meditační cvičení

KAPITOLA 4
46 **Jak ze své kosy dostat to nejlepší**
Optimalizace úhlu mezi stopkou a lisem kosy ❀ Setkání kosy s trávou

KAPITOLA 5
50 **Péče o čepel: jak efektivně používat brousek**
Kdy brousit ❀ Používání správného brousku ❀ Brousky přírodní a umělé ❀ Jakou technikou používat brousek

KAPITOLA 6
58 **Péče o kosu: postup při naklepávání**
Kdy klepat ❀ Příprava čepele ❀ Kladívka, babky a naklepávače ❀ Příprava ❀ Jak naklepávat ❀ Řešení problémů ❀ Různé kosy a ostří na různou práci ❀ Oprava zubů

KAPITOLA 7

70 **Jak se kosa vykovává**

První kosy ❁ Ocel ❁ Dřevěné uhlí ❁ Produkce dřevěného uhlí ❁ Prohlídka kosárny z doby před průmyslovou revolucí

KAPITOLA 8

88 **Dělání sena a používání sušáků**

Ruční dělání sena ❁ Jak se dělá seno na sušácích ❁ Nakládání sena na vozík ❁ Ztrát živin při sušení sena na zemi ❁ Výhody sušení na sušácích ❁ Porovnání metod sušení ❁ Plánky na výrobu sušáků ❁ Kterou metodu použít ❁ Kdy začít dělat seno ❁ Růst trávy a křivka S ❁ Jak nejlépe usušit seno na zemi ❁ Jak nejlépe využívat sušáky na trávu

KAPITOLA 9

112 **Pěstování a sklizeň obilí**

Co pěstovat? ❁ Budete si dělat svou vlastní ovesnou kaši? ❁ Žito na došky ❁ Co s plevelem ❁ Příprava osevního záhonu ❁ Výsev osiva v malém rozsahu ❁ Žně ❁ Sušení požatého obilí ❁ Přímá sklizeň dobytkem ❁ Výmlat a provívání ❁ Uskladnění ❁ Zpracování ❁ Jak si udělat kváskový chléb

132 **Závěrečná poznámka**

KAPITOLA 10

134 **Další informace a zdroje**

Doporučená literatura a bibliografie ❁ Zdroje a dodavatelé ❁ Rejstřík ❁ Poděkování ❁ O autorovi

Předmluva

Před asi deseti lety jsem při čtení *Mother Earth News*, což je americký časopis věnovaný udržitelnému životu, narazil na článek, který byl o sečení kosou evropského typu. Dlouhé čepele a půvabné tvary rukojetí kos mě vždycky zajímaly, a dokonce jsem si už jednu kosu půjčil od kamaráda, ale zřejmě nefungovala, nebo já jsem si nikdy neosvojil tu správnou techniku. Jenomže autor článku říkal, že evropské kosy jsou úplně jiné: lehčí, ostřejší a snáze se s nimi pracuje.

Jen málokdy si koupím něco, co bych předtím neviděl nebo to nejprve nevyzkoušel, a cena (přes 100 amerických dolarů za sadu) by mi zamávala rozpočtem. Zavolal jsem tedy autorovi, který vedl obchod s názvem *Scythe Supply* [Dodavatel kos]. Byl jsem samozřejmě skeptický ohledně toho, co jsem považoval za prodejní prezentaci, ale Elliott Fishbein nebyl obchodník. Byl to dobrý truhlář, který se zamiloval do staronového nástroje a pustil se do podnikání jako způsobu sdílení radosti z odlišného druhu ruční práce.

Položil mi tolik otázek, kolik jsem jich já položil jemu, možná víc. Na konci našeho rozhovoru mě přesvědčil, abych si nekupoval jeho nejdelší kosu (delší není totéž co lepší). Místo toho mi prodal 45cm kosu na vyžínání příkopů, která, jak mě ujišťoval, bude vyhovovat mým potřebám. Potřeboval jsem jen pokosit trochu trávy a spoustu ostružiní (v Západním Oregonu, kde žiji, je ostružiník himálajský zahradníkovým prokletím a obvykle se na něho útočí jedem nebo mačetami. Pro nedostatek koz je kosa na tyto tvrdé, ostnaté, ostré a divoké nájezdníky nejúčinnější zbraní).

Tato konverzace proměnila pouhý nákup v akt víry a přátelství. Kosa dorazila. Vzdor mým naprosto nedostatečným zkušenostem a znalostem fungovala tak dobře, jak bylo slíbeno. Dostalo mě to, prodali mi kosu a přesvědčili mě – byl jsem šťasten! Pln radosti jsem kosil fleky trávy a s lehkostí bral řádky ostružin, aniž by došlo ke ztrátě krve! Po několika hodinách cvičení jsem se nemohl dočkat, až si to hlasitý benzínový křovinořez souseda rozdá se smrtelným šepotem mé kosy na příkopy. S nadšením jsem si přečetl knihu Davida Tresemera *The Scythe Book* [Kniha o kose], kterou Elliott doporučoval (v té době šlo o jedinou knihu, která se tímto nástrojem zabývala). Broušení a naklepávání (o němž Ian vyvrací mýty, viz str. 52–69) byly výzvou, se kterou jsem se utkal se zapálením. Elliott mi zvedal telefony a na otázky odpovídal informacemi a povzbuzováním. Z vděčnosti (a protože to bylo o chlebu a pečení, a tedy také o obilí) jsem mu poslal kopii knížečky, kterou jsem napsal, s návodem, jak využívat hlínu ke stavbě chlebové pece na dřevo. A když jsem přečetl jeden z příběhu Tolstého o šlechtici, který šel kosit se „svými" rolníky a vrátil se oživen

radostí z kosení, Elliott tu citaci přidal do svého seznamu odkazů na literaturu.

Asi za rok za dva mi Elliottova manželka napsala, aby mi dala vědět, že její muž tragicky zahynul při automobilové nehodě, ale přátelství pokračovalo, jelikož Carol v podnikání pokračovala z jejich domova v Maine. Kosa zůstává mým oblíbeným zahradnickým nástrojem, ale protože jsem nikdy neměl pozemek pro chov zvířat, a už vůbec ne zelenou pastvinu, ještě jsem neměl příležitost zkusit dělat seno způsobem, jaký Ian popisuje ve své knize. Snad jednou. Do té doby každý návštěvník obdrží úvod ke kose. Dvakrát jsem byl pozván do místní zemědělské vyšší střední školy, abych studentům, které zajímá udržitelné zemědělství a metody bez využití nafty, předvedl nebo je učil kosení.

Tento úžasný nástroj nabízí mnoho možností, které, jak Ian naznačuje, jsou něčím mnohem víc než „obyčejným kosením". To, co se naučíte při kosení kosou, může opravdu změnit váš vztah k zemi, tudíž váš život. Přirozeností technologie (z řeckého kořene *techné*, tedy umění, řemeslo nebo zručnost) je ovlivňovat to, co a jak se učíte tím, jak pracujete ve světě a se světem. Kosa posouvá vaše vědomí pryč od hlučných strojů k vašemu tělu, k vnímání slunce nebo deště na vašich zádech, ke stavu trávy samotné a také ke kose a vašim svalům. Jelikož nástroj (a technika) uspořádává trávu do řádku, mnohem snadněji se pak hrabe. Možná ji začnete vnímat jako něco hodnotného než jen jako náhodně rozházený „odpad", který je třeba zlikvidovat. Jako krmivo pro rodinnou krávu nebo pro králíky či slepice nebo jen pro všechny ty hladové organismy na kopě kompostu.

Kosení člověka učí mnohem více, než jen jak zkrátit trávu. Učí ho hodnotě práce, a to jednak coby způsobu živobytí, ale také coby zdroje potěšení, síly a dovednosti. Pokud najdete další osoby, s nimiž je možné tyto hodnoty sdílet, ono živobytí, potěšení, síly a dovednosti, zjistíte, že vaše obec (vaše „místo přebývání") bude růst stejně tak dobře (a tak krásně) jako vaše zahrada.

Stejně jako Ian si představuji kosou vládnoucí sbory nadšených, kompetentních a silných sekáčů, kteří dokážou s radostí nahradit hlučné a velmi drahé sekačky používané na drcení plevele a křoví podél cest. Představuji si nový druh dohody o přírodě, která vnímá trávníky jako pastviny a sečení trávy jako krmení krav, aby nám dávaly mléko a sýr. (Tato vize je vlastně částečně inspirována příběhy Jaimeho Lernera z Curitiby v Brazílii, kde městský úřad nahradil městské parky ovcemi s ovčáky.) Představuji si vlastníky domů, kteří si právo na jejich trávu oplátkou vyměňují za podíl na mléce a mase. Představuji si sekáčské večírky, na kterých se slaví sklizeň tak, že se z pokosů na polích udělá bludiště. Představuji si novou generaci kovářů, kteří se znovu naučí umění vykovat dlouhé lehké kosy. Žádná z těchto vizí nenavrhuje ústup od modernosti – místo toho nabízí volbu založenou na matematické jednoduchosti „hospodářství".

Pokud se po přečtení této knihy rozhodnete kosu vyzkoušet, přijměte Ianovu radu a najděte si kamaráda, který má větší zkušenosti, abyste se o námahu podělili. V počtu je potěšení a moudrost, stejně tak síla a bezpečí.

Kiko Denzer

Úvod: Můj příběh

„Mezi věcmi, které nenávidíme, je pohřbena skupina produktů, které jsou do ní zařazeny jenom proto, že jsou divné. Jsme z nich nervózní. Jsou dostatečně odlišné, takže nám to nějaký čas trvá, než pochopíme, že se nám vlastně líbí.“ Malcolm Gladwell, *Blink*

Představuji si, jak lidé obracejí oči v sloup, když v knihovně nebo v knihkupectví při prohlížení titulů o hospodaření, zahradničení nebo soběstačnosti narazí na tuto knihu. Přiznávám, že na první pohled to může vypadat jako glorifikace ludditů (angličtí řemeslníci a dělníci, kteří byli proti zavádění strojů, které je údajně okrádaly o práci, zejména v textilních továrnách. Dnes se jimi označují obecně lidé s nedůvěrou v nové technologie, pozn. překl.) nebo možná jako nějaká záludnost. Mým cílem ovšem je představit zde to, co jsem začal chápat jako dokonale legitimní a zodpovědnou volbu pro vlastníky domů, hospodáře a jiné, kteří hledají, jak ušetřit peníze, snížit svou spotřebu fosilních paliv, být méně závislí na průmyslových produktech a lépe pečovat o svou půdu, zvýšit míru svého sebeurčení, poznat lépe své kamarády a zemi a zastavit používání hlasitých, špinavých strojů.

Tady prosím napíšu, jak jsem se dostal k práci s kosami, a proč si myslím, že se váš život zlepší, když jednu takovou začnete používat. Moje první významné setkání s kosou bylo nepřímé. Ve druhé polovině 90. let 20. století a v prvních letech 21. století, když mi bylo přes dvacet, jsem přesídlil z Iowy do San Franciska, abych se pokusil rozběhnout hudební kariéru. Byl jsem mladý a poprvé sám a bylo pro mě důležité, abych ukázal světu, že mám život ve svých rukou, a jedním ze způsobů, jak jsem se na to dal, bylo koupit si tetování. Poté, co jsem si jich nechal pár udělat, přičemž jedno z nich se mi líbilo, zatímco druhé moc ne, jsem dostal nápad na dokonalé tetování. Věděl jsem, že jsem kdysi zahlédl uměleckou dřevořezbu s lidmi pracujícími na polích s ručními nástroji. S touto mdlou představou jsem začal trávit víkendy ve veřejné knihovně a upřeně zíral do knížek o umění v naději, že obrázek najdu. Po více jak roce hledání, aniž bych našel něco, co by mě oslovilo, jsem to v podstatě vzdal.

Zhruba v té době a po několika nepříjemných rozpadech hudební skupiny a přešlapování na místě jsem byl z hraní hudby pro obživu rozčarován a zamiloval jsem se do myšlenky stát se ekologickým zemědělcem. I když jsem vyrůstal v Iowě, což byl jinak stát s nejvyšší produkcí kukuřice ve Spojených státech, neměl jsem ani zkušenosti, ani žádné vazby na hospodaření nebo zahradničení, tak jsem se začal dívat na výběr knih z veřejné knihovny na taková témata. Jednoho dne jsem na klávesnici v knihovním vyhledávači vyťukal slova „zemědělská technologie“ a objevila se kniha *Dream Reaper (Snový žnec)* od Craiga Canina. Našel jsem ji na polici, začal jí listovat a pak si řekl: „Moment!“ A podíval jsem se znovu na obálku knihy. Byla to dřevořezba člověka sekajícího kosou obilí.

V horských oblastech používání kosy nikdy nevymřelo. Teď lidé z města, permakulturisté a tisíce jiných znovu objevují efektivnost a užitečnost tohoto znamenitého nástroje.

To bylo ono – přesně ten obrázek, jaký jsem poslední dva roky hledal. O několik dní později jsem to měl na paži a od umělce provádějícího tetování jsem zjistil, jak vyslovovat anglické slovo „kosa" (*scythe*). To bylo na konci roku 2001. Cestu k tomu, jak se stát ekologickým zemědělcem, jsem si vyřešil tak, že jsem se vrátil do školy a začal studovat agroekologii na Kalifornské univerzitě v Santa Cruz. To vedlo k tomu, že jsem v roce 2005 byl šest měsíců na stáži na biodynamickém hospodářství v jihostředním Rakousku. Během několika prvních dnů mého pobytu jsem tam uviděl jejich kosu, jak visí v dílně, a hned jsem věděl, že se ji musím naučit používat. Několikrát jsem to zkusil, pomlátil jsem nějaký plevel a neměl tušení, co dělám. Jediným srovnatelným pohybem pro mne bylo švihnutí baseballovou pálkou nebo golfovou holí, přičemž ani jedno nemá pro používání kosy význam. Býval jsem často brzy unavený a posekal jsem toho skutečně velmi málo. Vůbec jsem nepochyboval, že na sekání kosou bude něco víc, než se zdá, ale neuměl jsem si představit, jak kosu používat efektivněji. Brzy mi také došlo, že v Rakousku něco takového jako hospodářství bez kosy prakticky neexistuje.

Na tom hospodářství pracoval ono léto rumunský pracovník. Florin byl o rok mladší než já, ale pokud jde o zkušenosti z hospodářství, byl o světelné roky napřed. Uměl dělat cokoliv. Probouzel jsem se brzy ráno za zvuku brousku klouzajícího po kose, než začal Florin sekat trávu pro stádečko ovcí, které v ohradě neměly dost krmení. Vypadalo to, že Florin se při sečení překvapivě velkého množství trávy téměř nenamáhá.

Než jsem se nadál, stáž byla u konce a jediná zkušenost s kosením, kterou jsem získal, bylo těch pár okamžiků, kdy jsem se lopotil, abych pokosil trochu trávy. Po promoci jsem se počátkem roku 2006 na to hospodářství vrátil a na jaře roku 2007 jsem zjistil, že existuje organizace, která nabízí kurzy kosení kosou. Vzal jsem si půldenní lekci, koupil si kosu (kterou dodnes používám) a přemluvil jsem sousedy, aby mě nechali pokosit svůj jabloňový sad, který měl alespoň 0,4 ha. Pokud si vzpomínám, trvalo mi to asi týden, ale posekal jsem ho celý, a to, co jsem za den sklidil, jsem zkrmil jejich prasatům.

Když jsem byl v Rakousku, zamiloval jsem se do celozrnného žitného kváskového chleba, který jsme na hospodářství jedli každý den. Naučil jsem se ho péct a nakonec jsem začal snít o pěstování a sklízení obilí jen s použitím ručních nástrojů, poté o pečení chleba z tohoto obilí a – abych si vydělal na živobytí – také o jeho prodeji. Šance dělat přesně tohle se naskytla, jakmile jsem se v létě 2007 odstěhoval zpátky do rodné Iowy.

Během původně plánované dvoutýdenní návštěvy Iowy v srpnu 2007 jsem zajel do Decorahu navštívit *Seed Savers Exchange* (Směnárnu uchovatelů semínek), neziskovou organizaci věnující se uchování zeleniny jako dědictví. Z vrtochu jsem se rozhodl vzít s sebou životopis s plným očekáváním, že na získání práce na dobře známém místě s tak dobrou pověstí není žádná šance. K mému překvapení měli o mě zájem, tak jsem u uchovatelů semínek práci přijal a potkal tam starší pár hospodářů, stoupence hnutí ze 70. let, jehož hlavním cílem byl návrat k půdě, a které zaujaly moje myšlenky a nabídli mi, abych je vyzkoušel na jejich půdě. Koupil jsem si knihu od Kikoa Denzera *Build Your Own Earth Oven*

(Postavte si svou vlastní hliněnou pec), řídil jsem se jejími pokyny, začal jsem péct chléb a prodávat ho na farmářském trhu. Zanedlouho jsem pooral a na 0,4 hektarech zasel žito a na 0,2 hektarech špaldu.

Někdy v červenci roku 2009 byl čas sklizně. V té době jsem byl na farmářském trhu téměř rok, nebohatl jsem, ale prodal jsem všechno, co jsem dokázal upéct. Teď jsem se chystal konečně zrealizovat poslední sen.

U místního truhláře jsem si nechal vyrobit oblouk pro jednu z mých kos, který se připojuje ke kose, aby po starém způsobu sbírala pokosené obilí a pokládala ho na zem pro snadné vázání. Ta moje kolébka byla ve stylu velkých hrábí, jaké jsem viděl na obrázcích z období hospodářské krize. A tak jsem jednoho chladného rána za rosy stál na kraji žitného pole a začal sklízet nejtradičnější výbavou, jakou si můžete představit. Udělal jsem i krátké video, v němž jsem řekl něco jako: „Dnes je první den ze zbytku mého života." Opravdu jsem měl pocit, že je to pro mne důležitý okamžik, a přemýšlel jsem o tom, jak dlouho to asi bude, kdy se ve winneshickém okrese státu Iowa drobné obilí sklízelo kosou. Pak přišlo první rozmáchnutí. Celý nástroj, kosa s obloukem zajela do stojících hustých stébel žita. Je to oukej, přemýšlej o tom, udělej pár úprav, zkus to znovu. Stejný výsledek. Bez ohledu na to, jak moc jsem se snažil, nešlo kosou obilím pohnout, aniž by se všechno nezamotalo. Změnil jsem úhel, změnil jsem umístění, změnil jsem délku – nic nepomáhalo. Můj sen se mi rozplýval před očima.

O den či dva později jsem kontaktoval Botana Andersona, kolegu a nadšence do kosení z Wisconsinu, který z Rakouska dováží kosy nejvyšší kvality, jaké používám i já. Zmínil se o technice dvou tahů, o nichž slyšel, kdy první tah obilí usekne a poté druhý na stejném místě obilí hromadí a zamete ho na zem po vaší levici. Příští den jsem to zkusil... fungovalo to! Trvalo to tři dny a trochu mi pomohli kamarádi, kteří přišli vázat obilí do snopů, které pak skládali do mandelí, aby uschly na poli. Konečně jsem měl úrodu.

Veliká zahrada nebo malé hospodářství bez kosy je téměř zárukou extenzivního vyžívání strojů na spalovací motor, jako jsou stromovky, travní sekačky a traktory. Když se na to dívám, tak jediný důvod, proč nemít kosu, by bylo, že si nejste vědomi její existence, jejího účelu a toho, jak příjemně se s ní dá pracovat. Už sice nepěstuji dost obilí, aby mě prodej chleba uživil, ale stále ho mám dost pro své vlastní potřeby a seno dál dělám ručně.

Díky náhodě, zvědavosti a současně úsilí jsem se hodně o kosách a kosení naučil a rád bych zde tyto znalosti s vámi sdílel v naději, že co nejvíce z vás inspiruji, abyste si vybrali tu správnou technologii, co by splnila všechny vaše potřeby.

Když používám slovo kosa, odkazuji téměř vždy na kalenou rakouskou kosu (někdy nazývanou evropská nebo kontinentální evropská kosa). Existují stovky, ne-li tisíce tvarů čepelí kos a existuje slušné množství variací dokonce mezi rakouskými kosami. Americké a anglické kosy jsou ražené (a tudíž je není možné klepat) a byly vyvinuty na sklízení cukrové třtiny a rákosí, a proto nejsou vhodné na seno a sklízení malého obilí.

Pokyny k používání kosy jsou určeny pro praváky. Pokud jste leváci a používáte kosu stavěnou pro levoruké kosení, jednoduše si pokyny přizpůsobte.

Ian Miller

KAPITOLA I

JAK VÁM KOSENÍ ZMĚNÍ ŽIVOT

Představte si město nebo předměstí, kde nikdo nemá travní sekačku. Při procházce v sobotu ráno uslyšíte tu a tam zvuk brousku klouzajícího po kovu, trochu jako když se brousí nůž, ale dutější, jemnější. Později během dne půjdete okolo znovu a uvidíte posekanou trávu rovnoměrně rozházenou po trávnících a občas i sušák na seno, který je na předzahrádce hrdě vystaven. Seno je určené pro zvířectvo a dobytek, na mulč pro zahradu nebo na hromadu kompostu.

Teď si představte skupinu malých statků nebo malých hospodářství, kde nikdo nemá traktor. Po většinu dnů v sezóně se hospodáři probouzejí, aby podojili svá zvířata a přestěhovali je do výběhu. Ale než se vypaří ranní rosa, popadnou své kosy, přejedou je brouskem a asi hodinu kosí, pak začnou trávu rozhazovat, aby se usušila, než ji trochu posbírají, aby ji dali zvířatům při dojení. Ten večer hospodáři trávu vyvěsí na čtyřnohý stojan nebo na drátěný sušák švédského stylu, aby – pokud by pršelo – mohla voda stéct. Za týden či dva (podle počasí) se hotové seno naloží na vozík a uskladní na seníku ve stodole, odkud se bude v zimě shazovat dolů, aby měl dobytek co žrát.

Uprostřed léta se poseká až 0,4 hektarů políčka drobného obilí, které hospodáři, jež teď pracují společně, svážou a postaví do panáků, o několik týdnů později vymlátí a provívají mlátičkou na šlapací pohon, kterou koupili společně. Pak se políčka zmocní podsev trav a jetele a přemění ho v louku. Zásah zvířat, většinou prasat, připraví osevní záhon na dalších 0,4 hektaru louky na sklizeň obilí příští rok.

Kosa a techniky s ní spojené pocházejí z tradičního rakouského zemědělství, které je založeno na místní produkci pro místní potřeby. Zlepšuje půdu. Zvyšuje biomasu, zabraňuje erozi a zabezpečuje výjimečně kvalitní potraviny. Jsou spojeny se smysluplnou prací, která je kreativní, náročná a podnětná. V době, kdy na nás doléhá klimatická změna, je kosa technologií, která je relevantní a užitečná pro nás pro všechny.

V tuto chvíli si možná říkáte, že když je to tak snadné a příjemné dělat seno a pěstovat obilí, proč už to nedělá víc lidí? Jedním z vysvětlení je všudypřítomná domněnka, že nejnovější řešení spojené s nejvyspělejší technikou je to nejlepší. Ovšem existence aut ještě neznamená, že nejsou důležitá jízdní kola. Obojí je způsob dopravy, a přesto vyhovují zcela odlišným potřebám. Když vyměníte travní sekačku za kosu, je to hodně podobná zkušenost, jakou můžete mít, když se rozhodnete jezdit na kole do práce: radost, omlazení a růst energie a sebevědomí.

Na co budu kosu používat?

Kosa se umí účinně vypořádat s celou řadou prací, což znamená, že budete schopni se obejít bez spousty zahradních nástrojů, které se nevyužívají každý den. Můžete ji například používat ke kosení trávy na hůře přístupných místech, jako třeba podél zdí a plotů nebo na svazích a podmáčené půdě, která je pro těžkou mechanizaci nepřístupná. Jakmile si osvojíte techniku sečení, je radost kosu používat. Práce s kosou poskytuje úžasný zážitek pro duši i tělo.

SEKÁNÍ TRÁVNÍKU Pokud máte trávník určený k posekání, možná znáte jen následující způsoby, co dělat: použít benzínovou, elektrickou travní či ruční sekačku. Jsou obecně účinné, ale drahé a hlučné. Benzínové sekačky neuvěřitelně znečišťují životní prostředí, vydávají víc polycyklických aromatických uhlovodíků – pravděpodobně karcinogenních – než auto, zvyšují koncentraci přízemního ozónu dráždícího plíce a vykazují emise oxidu uhličitého.

Místo ní můžete k sekání trávníků používat kosu, abyste eliminovali znečištění ovzduší a hlučnost. Budete muset nechat trávník vyrůst delší, než na jaký jste zvyklí, aby bylo sečení kosou efektivní, což ale současně znamená kosit méně často. Z toho, co pokosíte, usušíte seno pro slepice a králíky, nebo ho použijte jako mulč či přísadu do kompostéru.

SEKÁNÍ KVĚTNATÉ LOUKY Na prérii a plochách osázených divokými květinami se kosa dá využít k odstranění problémových rostlin (jako je divoký pastinák nebo sazenice nežádoucích stromů), aniž by způsobila velkou škodu. Pokud se strategicky plánuje sekání ve velkém, může to pomoci žádoucí rostliny povzbudit a potlačit ty, které nejsou chtěné.

MULČOVÁNÍ Zeptejte se zahradníků, kteří nemulčují, proč to nedělají, a odpověď nejspíš bude, že nevědí, co by použili, že je to příliš drahé nebo že nechtějí tahat balíky sena nebo slámy. Přitom je jejich zahrada uprostřed volného zdroje mulče, pokud by jen měli znalosti a nástroje, jak se k němu dostat. Přínosy mulčování nelze docenit. Mulč potlačuje plevel a zadržuje vlhkost, takže odplevelovat a zalévat potřebujete méně. Mulč pokrývá půdu, čímž brání erozi, zhutnění a odplavení, které podporuje šíření chorob pocházejících z půdy. Půdu izoluje, kořenové plodiny umožňuje nechat v zemi déle. V neposlední řadě dodává půdě organický materiál.

Moci si vytvořit zdarma vlastní mulčovací materiál usnadňuje používání bezorebných zahradnických technik, jako je mulčovaní pomocí pomalu se rozkládajícího materiálu, např. lepenkou, vrstvení organického materiálu na zahradě ve stylu lasagne nebo bezorebné záhony, které vyžadují mulč a kompost. Obracet půdu je jedna z nejhorších věcí, jaké půdě můžete udělat, jelikož to vmíchává horní vrstvy půdy do dolních a naopak. Různé vrstvy půdy mají různé formy půdního života a vy nakonec zničíte půdní organický materiál, takže výsledkem pravděpodobně bude, že půdu zhutníte. Tím, že upustíte od

obdělávání a že budete sázet přímo do krycího mulče, který se skládá z vrstvy novin nebo lepenky použité přímo na půdu, abyste zlikvidovali či potlačili plevel, a kompost, seno nebo slámu dáte nahoru na tuto vrstvu, umožníte půdní mikrofauně, aby vám půdu provzdušnila, uvolnila a pohnojila. Toto vytváří stav, ze kterého těží všichni účastníci, jelikož je to pro půdu mnohem lepší a také je s tím mnohem méně práce.

KOMPOSTOVÁNÍ Různé zdroje udávají různé odhady poměru uhlíku a dusíku v seně. Jsou v rozmezí od 25 : 1, což je v ideální kompostovací škále od 25–30 : 1, až po 50 : 1. Obecně platí, že čím více je v seně jetele nebo jiných rostlin vázajících dusík, tím bude vyšší obsah dusíku. U různorodého trávníku třeba s kostřavou a nějakou rosičkou, popencem, jitrocelem a trochou bílého jetele je jisté, že bude mít poměr spíš 50 : 1. Seno z vašeho trávníku nakupené střídavě se zbytky jídla a s hnojem od zvířat za humny vytvoří fantastický kompost. Všimněte si, že sušené seno má významně vyšší podíl uhlíku a dusíku než čerstvě posekaná tráva, která má blíže k poměru 10 : 1.

DĚLÁNÍ SENA Seno je nedoceněným zdrojem zahrádkářů a malých hospodářů asi proto, že je zřejmě považováno za cosi, co se dělá drahým strojem na ohromných polnostech. Kosa je původní nástroj na sklízení trávy. Tráva posekaná tímto způsobem se může sušit na slunci a větru, aby se udělalo seno, které je neuvěřitelně užitečné pro domácí zahradničení, pro slepice a jiná hospodářská zvířata.

KRMENÍ HOSPODÁŘSKÝCH ZVÍŘAT A DOMÁCÍCH MAZLÍČKŮ Ať již máte pár slepic, koně, dojnou krávu nebo malé stádo koz či ovcí, může být krmení na zimu nebo podestýlka největší výzvou a výdajem. Pokud ale děláte seno ze svého vlastního trávníku pomocí kosy, vaše seno je nejen nanejvýš lokální, ale navíc zdarma. Znamená to, že můžete produkovat vejce, mléko (potažmo máslo a sýr) a jiné živočišné produkty v nejvyšší kvalitě za velmi málo peněz.

PĚSTOVÁNÍ OBILÍ V domácí zahradě i na zahrádce či malých hospodářstvích je

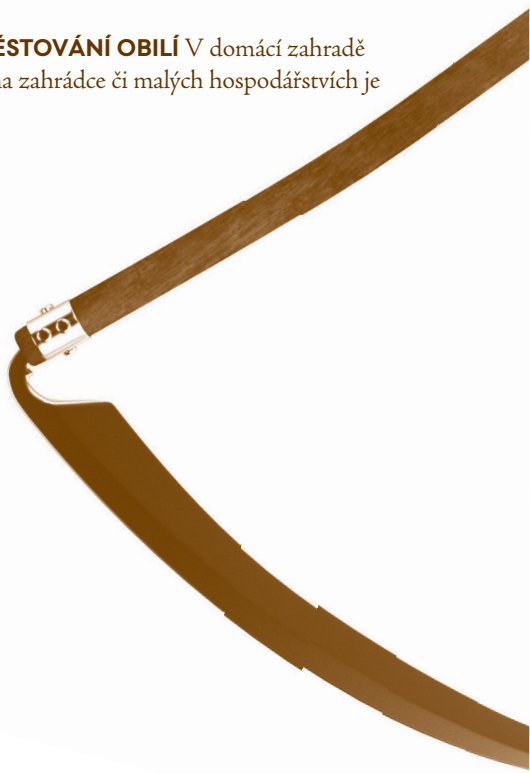

obilí přehlíženou plodinou. Ale pokud hodláte péct vlastní chleba a zajímá vás jiné obilí než pšenice, máte možnost použít např. pšenici dvojzrnku, jednozrnku, špaldu nebo kamut (pšenice khorasan). Všechny jsou výživnější než pšenice, i když mají oproti ní menší výnos. Vaše obilí bude zásadně zdarma (pomyslete na ten chléb pro vás a krmivo pro slepice), můžete kontrolovat, jak je pěstováno (bez průmyslových chemikálií, v polykultuře, bez použití fosilních paliv, adaptované na vaše místní podmínky), a budete mít hluboce kořenící a na živiny nenáročný přídavek k střídání plodin.

K tomu, abyste dosáhli solidního výnosu na domácí zahradě, budete nejspíš potřebovat maximalizovat výnos na metr čtvereční. Nejvyšší možné výnosy – až 22,7 kg z asi 18,5 m², což je dost na asi 700gramový chleba na týden – se dají dosáhnout díky ekologickému intenzivnímu zahradničení, což znamená pěstovat obilí v rigolovaných záhonech se spoustou přidaného kompostu. Nebo když máte více místa a tak vysoké výnosy nepotřebujete, můžete využít zvířata, jako jsou slepice nebo prasata, aby pro vás půdu obdělávala a hnojila. Na poli je obilí dokonalou ochrannou plodinou na vytvoření louky na seno.

PRODUKCE SLÁMY Když pěstujete pro sebe obilí a sklízíte ho kosou, získáte také dlouhou slámu, která je stéblem s osivem rostliny. Sláma je velice užitečným produktem zahrad a malých hospodářství. Je to dokonalá „hnědá" složka do kompostu, ideální stelivo pro hospodářská zvířata a vynikající mulčovací materiál bez plevele.

ZAHRADNIČENÍ Když zahradničíte doma, na přidělené zahrádce nebo někde jinde, můžete použít kosu na tichou a snadnou realizaci mnoha úkolů. Posečte porost zeleného hnojení. Zbavte záhony rostlinstva. Udržujte cestičky nebo příhraniční plochy posečené. Sekejte okrajové oblasti blízko plotů, bran nebo zdí.

Když se zamyslíte nad tím, co všechno byste mohli s kosou dělat, najednou vám bude kosa připadat jako nenahraditelný nástroj pro domácnost a zahradu. Používání kosy vám může určitě pomoci hodně dosáhnout, ať už se to týká vašeho trávníku, zahrady nebo luk, a to rychlostí, jaká vás u ručního nástroje může překvapit.

KAPITOLA 2

KOSA A JAK JI POUŽÍVAT

Pohyby a techniky, které ke kosení patří, jsou velice jednoduché, ale není snadné se v nich zdokonalovat. Doufám sice, že tato kapitola vás vybaví k tomu, abyste šli ven a svou kosu použili, ale nic nenahradí pozorovat zkušeného praktika, kterého přimějete, aby vám dal zpětnou vazbu na vaši techniku kosení nebo vám osobně předvedl, jak kosit, a při kosení vás korigoval. Takže pokud si můžete najít učitele, nepromarněte šanci se něco naučit.